

İŞÇİ ÖDEMELERİNİN BANKA HESAPLARINA YATIRILMASI ZORUNLULUĞU

Osman Çetin / Sayıştay Denetçisi

1. Giriş

Gelişmekte olan ülkelerin en önemli sorunları arasında sayılabilecek kayıt dışı ekonomi, hiç belgeye bağlanmamış olan veya belgeye bağlanmış olsa bile içeriği gerçeği yansıtmayan ve de kamu denetimi altına alınamayan ekonomik faaliyetler olarak tanımlanabilir.

Kayıt dışı ekonomi, tedbir alınmadığı takdirde artma eğiliminde olacağı gibi kayıt dışı ile mücadele sonucu kayıt dışılığın azaltılmasının mümkün olduğu tabii bir gerçektir. Kayıt dışı ile mücadele ulusal ekonomik kalkınmamız için son derece önemli olduğundan kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınması yönünde son yıllarda ülkemizde de bir takım önlemler alınmaya başlanmıştır.

Kayıt dışı ekonominin oluşmasında nakit para kullanımının tercih edildiği bilinmektedir. Faaliyetlerin nakit para kullanılarak yapılması, ödemeleri takip etmeyi güçleştirdiği gibi yapılan haksız ödemelere ilişkin herhangi bir delil bırakmama olasılığını da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle kayıt altına alınmanın ve denetimin daha kolay olduğu, bankalar vasıtasıyla ödeme yapılması gibi ödeme araçlarına yönelmek kayıt dışı ekonomi ile mücadele açısından önem arz etmektedir.

Bu mücadele kapsamında 5754 sayılı Kanun ile 4857 sayılı İş Kanununun ilgili maddelerinde değişiklik yapılmak suretiyle işverenlere, istihdam ettikleri işçiler için yapacakları ücret, prim, ikramiye vb. nitelikteki ödemelerin banka vasıtası ile yapılması ile ilgili düzenleme yapılmıştır.

Makalede, işyerleri ve işletmelerinde İş Kanunu hükümlerinin uygulandığı işverenler ile üçüncü

kişilerin, işçilere yapacakları her türlü ödemelerin bankalarda açılacak olan özel hesaplara yatırılması zorunluluğu hususu ele alınacaktır.

2. 4857 Sayılı İş Kanununda Yapılan Değişiklik

4857 sayılı İş Kanunu'nun 32'nci ve 102'inci maddelerinde 5754 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikler sonucu işçilere yapılan ödemelerin bankalar vasıtasıyla yapılması hususu gündeme gelmiştir.

4857 sayılı İş Kanunu'nun "Ücret ve ücretin ödenmesi" başlıklı 32'nci maddesinde;

"Genel anlamda ücret bir kimseye bir iş karşılığında işveren veya üçüncü kişiler tarafından sağlanan ve para ile ödenen tutardır." Denilerek ücretin tanımı yapılmıştır.

Aynı maddenin 2'nci ve 3 üncü fıkralarında ise; "Ücret, prim, ikramiye ve bu nitelikteki her çeşit istihkak kural olarak, Türk parası ile işyerinde veya özel olarak açılan bir banka hesabına ödenir. Ücret, prim, ikramiye ve bu nitelikteki her çeşit istihkak, yabancı para olarak kararlaştırılmış ise ödeme günündeki rayice göre Türk parası ile ödeme yapılabilir. Çalıştırılan işçilerin ücret, prim, ikramiye ve bu nitelikteki her çeşit istihkakının özel olarak açılan banka hesabına yatırılmak suretiyle ödenmesi hususunda; tabii olduğu vergi mükellefiyeti türü, işletme büyüklüğü, çalıştırdığı işçi sayısı, işyerinin bulunduğu il ve benzeri gibi unsurları dikkate alarak işverenleri veya üçüncü kişileri zorunlu tutmaya, banka hesabına yatırılacak ücret, prim, ikramiye ve bu nitelikteki her çeşit istihkakının, brüt ya da kanuni kesintiler düşüldükten son-

ra kalan net miktar üzerinden olup olmayacağını belirlemeye Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Maliye Bakanlığı ve Hazine Müsteşarlığından sorumlu Devlet Bakanlığı müştereken yetkilidir. Çalıştırdığı işçilerin ücret, prim, ikramiye ve bu nitelikteki her çeşit istihkakını özel olarak açılan banka hesapları vasıtasıyla ödeme zorunluluğuna tabi tutulan işverenler veya üçüncü kişiler, işçilerinin ücret, prim, ikramiye ve bu nitelikteki her çeşit istihkaklarını özel olarak açılan banka hesapları dışında ödeyemezler.

İşçinin ücret, prim, ikramiye ve bu nitelikteki her çeşit istihkakının özel olarak açılan banka hesaplarına yatırılmak suretiyle ödenmesine ilişkin diğer usûl ve esaslar anılan bakanlıklarca müştereken çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir." Denilmiştir.

Her ne kadar 4857 sayılı iş kanununda bir takım değişiklikler yapılmış olsa da işverenlerin, işçilere yapacakları ödemeleri bankalar aracılığıyla yapma zorunluluğu olduğundan bahsetmek mümkün bulunmamaktadır. Zira kanunda, yapılacak ödemelerin işyerinde veya özel olarak açılan bir banka hesabına yatırılacağı hüküm altına alınmıştır.

Hangi işverenlerin, işçilere yapılacak olan ödemeleri bankalar aracılığıyla yapacağına ve yapılacak olan bu ödemelerin brüt tutar üzerinden mi yoksa kanuni kesintiler düşüldükten sonra kalan net tutar üzerinden mi yapılacağını belirleme yetkisi Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Maliye Bakanlığı ve Hazine Müsteşarlığından sorumlu Devlet Bakanlığına müştereken verilmiştir.

Ücret, Prim, İkramiye Ve Bu Nitelikteki Her Türlü İstihkakın Bankalar Aracılığıyla Ödenmesine Dair Yönetmelik'in yürürlüğe girmesiyle belli özellikleri taşıyan işverenlerin işçilere yapacakları ödemeleri bankalar vasıtasıyla yapmaları zorunluluğu doğmuştur.

3. Yönetmelik

Ücret, Prim, İkramiye Ve Bu Nitelikteki Her Türlü İstihkakın Bankalar Aracılığıyla Ödenmesine Dair Yönetmelik'in "İş Kanununa tabi olarak çalışan işçiye yapılan ödemeler" başlıklı 10 uncu maddesinde; "İşyerleri ve işletmelerinde İş Kanunu hükümlerinin uygulandığı işverenler ile üçüncü kişiler, Türkiye genelinde çalıştırdıkları işçi sayısının en az 10 olması hâlinde, çalıştırdıkları işçiye o ay içinde yapacakları her türlü ödemenin kanuni kesintiler düşüldükten sonra kalan net tutarını,

bankalar aracılığıyla ödemekle yükümlüdürler."

"Zorunluluk Hali" başlıklı 11 inci maddesinde; "Bu Yönetmelik kapsamında banka aracılığıyla ödeme yapması gereken işverenler, işveren vekilleri veya üçüncü kişiler, işyerlerinin bulunduğu mahalde banka şubesi bulunmaması ya da çalışanlara banka aracılığıyla ödeme yapılmasına imkân bulunmaması hâlinde ödemeler, T.C. Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü şubeleri aracılığıyla yapılır."

"Ödemelerin niteliğinin belirtilmesi" başlıklı 12'nci maddesinde; "Bu Yönetmelik kapsamındaki işveren, işveren vekili ve üçüncü kişiler tarafından yine bu Yönetmelikte belirtilen kişilere bankalar aracılığıyla yapılan her türlü ödemelerde ödemelerin niteliği, hesabın açıklamasında belirtilir."

"Ödemelerin brüt olarak hesaba yatırılma zorunluluğunun getirilmesi" başlıklı 13 üncü maddesinde; "Bu Yönetmelikte belirtilen işverenleri veya işveren vekillerini veyahut üçüncü kişileri, yapacakları ödemeleri bankalar nezdinde açılacak hesaplara brüt olarak yatırmaları hususunda zorunlu tutmaya Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Maliye Bakanlığı ile Hazine Müsteşarlığının bağlı olduğu Bakanlık müştereken yetkilidir." Denilmektedir.

Yönetmelik hükümlerinden anlaşılacağı üzere Türkiye genelinde İş Kanunu hükümlerine göre çalıştırdığı kişi sayısı 10 ve üzerinde olan işveren ve üçüncü kişiler, işçilere yapacakları ödemeleri bankalar vasıtasıyla gerçekleştirmeye mecburdurlar. Ancak bu mecburiyet işyerinin bulunduğu mahalde banka şubesi bulunması ya da çalışanlara banka aracılığıyla ödeme yapılmasına imkân bulunması hâlinde geçerlidir. Aksi takdirde ödemelerin T.C. Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü şubeleri aracılığıyla yapılması gerekmektedir.

Ayrıca yapılacak ödemeler için açılacak banka hesabında ödemelerin niteliğinin belirtilmesi gerekmektedir. Yani yapılan ödemenin ne mahiyette olduğu (ücret, sosyal hak, yardım v.b.) hesabın açıklama bölümünde görülerek şeffaflık sağlanacaktır.

Yapılan düzenlemede dikkat çeken diğer bir husus ise ödemelerin net tutar üzerinden yapılmasıdır. Yani işveren brüt ücret veya diğer ödeme üzerinden gerekli olan kesintileri yapıp işçinin eline geçmesi gereken tutarı banka hesabına yatırması gerekmektedir. Oysaki bazen işverenle-

rin, işçiye ödemeyi tam yapmasına rağmen ücret bordrosunu düşük bedel üzerinden düzenlemesi veya hesap hataları yapması sonucu vergi ve sosyal güvenlik primi gibi devlete yapılacak ödemeleri eksik yaptığı durumlarla karşılaşmaktadır. Kayıt dışılığın en az seviyeye indirilebilmesi için yapılacak ödemelerin brüt tutarlar üzerinden gerçekleştirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Kaldı ki mevzuat düzenlemelerindeki karmaşıklık ortadan kaldırılarak ödemelerde ülke bazında bir tek düzelik ancak bu sayede sağlanabilecektir. Ödemeler brüt tutar üzerinden yapılmaya başlandığı takdirde, işveren brüt tutarı bankaya yatıracak, banka da gerekli kesintileri hesaplayıp ilgili kamu kurumunun hesabına aktaracaktır. Böylece hem işverenin yükü azalacak hem de bu alanda yapılacak olan denetimler daha kolay bir şekilde gerçekleştirilecektir.

Yapılacak ödemelerin banka hesaplarına brüt olarak yatırılmasını zorunlu tutmaya Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Maliye Bakanlığı ile Hazine Müsteşarlığının bağlı olduğu Bakanlık müştereken yetkili kılınmıştır.

4. Banka Vasıtasıyla Ödeme Yapmamanın Cezası

4857 sayılı İş Kanunu'nun "Ücret ile ilgili hükümlere aykırılık" başlıklı 102'nci maddesinin (a) bendinde "32 nci maddesinde belirtilen ücret ile işçinin bu Kanundan veya toplu iş sözleşmesinden veya iş sözleşmesinden doğan ücret ödemelerini süresi içinde kasden ödemeyen veya eksik ödeyen, 39 uncu maddesinde belirtilen komisyonun belirlediği asgari ücreti işçiye ödemeyen veya noksan ödeyen, ücret, prim, ikramiye ve bu nitelikteki

her çeşit istihkakını zorunlu tutulduğu halde özel olarak açılan banka hesabına ödemeyen işveren, işveren vekili ve üçüncü kişiye bu durumda olan her işçi ve her ay için yüz Yeni Türk Lirası idari para cezası, verilir." Denilmektedir.

Kanun maddesinden açıkça anlaşılacağı üzere zorunlu tutulduğu halde işçilere yapılacak olan ödemeleri özel olarak açılan banka hesabına yatırmayan işveren, işveren vekili ve üçüncü kişiye, bu durumda olan her işçi ve her ay için yüz Türk Lirası idari para cezası verilecektir. Bu ceza, 4857 sayılı İş Kanunu'nun "İdari para cezalarının uygulanmasına ilişkin hususlar" başlıklı 108 inci maddesinde belirtildiği üzere gerekçesi belirtilmek suretiyle Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Bölge Müdürünce verilecektir.

5. Sonuç

Kayıt dışı ekonomi ile mücadele kapsamında, işverenler tarafından işçilere yapılan ödemeleri kayıt altında tutmak amacıyla ödemelerin nakit para ile yapılması yerine bankalar aracılığıyla gerçekleştirilmesi zorunlu hale getirilmiştir. Bu zorunluluk Türkiye genelinde İş Kanunu hükümlerine göre çalıştırdığı kişi sayısı 10 ve üzerinde olan işveren ve üçüncü kişileri kapsamaktadır. Söz konusu işveren ve üçüncü kişiler yaptıkları ödemeleri bankalar aracılığıyla gerçekleştirmedikleri takdirde her işçi ve her ay için yüz Türk Lirası idari para cezası ödeyeceklerdir.

*Büyük işleri büyük milletler başarır.
Halkın sesi Hakk'ın sesidir.*

Atatürk